

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1927 kl. 3 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående ändringar i visst syfte i folkskolans undervisningsplan.

I en inom andra kammaren av hr *Wagnsson m. fl.* väckt motion, nr 269, hemställes att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av vilka ändringar i folkskolans undervisningsplan, som äro nödvändiga, för att den tvååriga fortsättningsskolans kurser skola kunna inhämtas under ett sjunde skolår. *Motionen.*

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från skolöverstyrelsen, vilket yttrande som bilaga åtföljer detta utlåtande. *Yttrande.*

I den mån syftet med förevarande motion är att inom samhället med en sexårig A-skola på frivillighetens väg främja utvecklingen av ett sjunde obligatoriskt skolår, finner utskottet det i hög grad beaktansvärt. Otvivelaktigt skulle en omläggning av det sjunde skolåret i mera praktisk riktning, än vad fallet är enligt 1919 års undervisningsplan, vara ägnad att främja en sådan utveckling. Önskemål i detta hänseende framträdde redan vid undervisningsplanens utfärdande, vilket framgår av såväl föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet som den överarbetning av folkskolöverstyrelsens förslag till undervisningsplan, vilken före dess definitiva utfärdande ägde rum inom ecklesiastikdepartementet och vilken överarbetning berörde jämväl kursplanerna för det sjunde skolåret. Likartade krav hava gång efter annan framställts såväl vid lärarmöten som i den offentliga diskussionen i övrigt. Senast har, enligt vad utskottet inhämtat, till skolöverstyrelsen inlämnats en framställning i ärendet från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, däri, bland annat, hemställes, att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande av sådana ändringar i undervisningsplanens bestämmelser rörande den sjuåriga folkskolan, att kursplanerna bli desamma som för sexårig folkskola och att det

Utskottet.

sjunde årets kursplaner komma att upptaga nytt lärostoff, bland annat för en praktiskt betonad linje.

Till de önskemål, som i här berörda hänseende framställts i motionen, ansluter sig jämväl utskottet. Att bland de nya kursmoment, som vid en omläggning av det sjunde skolåret borde tillkomma, framför allt böra ingå sådana, som äga särskild betydelse för det praktiska och medborgerliga livet, finner utskottet självfallet. Sålunda delar utskottet motionärernas mening, att de i fortsättningsskolornas kurs ingående ämnena — framför allt medborgarkunskap samt en på det praktiska livets förhållanden inriktad undervisning i modersmålet — böra inarbetas i det sjunde årets kursplan. Likaledes håller utskottet före, att olika typer av kursplaner böra uppgöras. Med den rika skiftning, vårt samhällsliv numera erbjuder, bör folkskolan i sin sjunde klass, likaväl som fortsättningsskolan, lämna utrymme för olika bildningslinjer, såväl de på det praktiska arbetet mera inriktade som sådana av övervägande allmänbildande natur. Skoldistriktet böra beredas frihet att välja mellan olika typer av kursplaner, och jämväl i övrigt böra möjligheter till jämkningar med avseende på såväl kurs- som timplaner hållas öppna.

Vad därefter vidkommer frågan, huruvida ett sjunde skolår bör befria från all fortsättningsskolplikt, kunna meningarna vara mera delade. Å ena sidan synes man kunna antaga, att införandet av en sådan föreskrift kan komma att i åtskilliga samhällen, som nu ha endast sexårig A-skola, främja upprättandet av en sjuårig folkskola. Men å andra sidan måste uppmärksamhet ägnas åt spørsmålet om vilket inflytande en föreskrift av nyss angivet innehåll kan komma att utöva på skolförhållandena i de skoldistrikt, som redan inrättat obligatorisk sjuårig folkskola jämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola. Vidare måste övervägas, hur ett sådant beslut kan komma att inverka på skolor av andra typer än de i motionen berörda A-skolorna.

Utskottet har vid ett övervägande av motionen i denna del stannat vid att icke på frågans nuvarande ståndpunkt taga bestämd ställning till förslaget om att genomgång av en obligatorisk sjuårig folkskola skulle befria från all fortsättningsskolplikt. Detta spørgsmål synes emellertid förtjäna att komma under närmare bedömande i samband med den utredning, som utskottet finner sig böra förorda beträffande sjunde folkskolårets omläggning. Ävenledes synes en inom utskottet framkommen tanke, att i samband med inrättande av en sjuårig folkskola den ettåriga fortsättningsskolan till tiden förlades i omedelbar anslutning till det sista skolåret, förtjäna ett mera ingående övervägande. Frågan om åtgärder för att förhindra en försämring av skolväsendet, där man redan infört ett obligatoriskt sjunde skolår jämte ett- eller tvåårig fortsättningsskola, synes också i detta sammanhang böra beaktas.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t

måtte taga under omprövning, huruvida sådana ändringar böra vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan kommer att inrymma jämväl den kurs, som nu tillhör den tvååriga fortsättningsskolans undervisning.

Stockholm den 29 april 1927.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande: hrr Wagnsson, Lindmark, Öhman, Englund, Mårtenson, Grapenson, Frost, Göranson, Björling och Hammarlund.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Riksdagens andra kammares första tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 18 februari 1927 har Kungl. Maj:t anbefallt Skolöverstyrelsen att till Utskottet avgiva begärt yttrande bland annat rörande en av herr Wagnsson m. fl. i andra kammaren väckt och till Utskottet hänvisad motion nr 269 angående ändringar i folkskolans undervisningsplan.

Skolöverstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

När den obligatoriska tvååriga fortsättningsskolan genom beslut av 1918 års lagtima riksdag infördes i vårt land, skedde detta icke blott för att minderåriga, som avgå från folkskola utan att övergå till annan läroanstalt, skulle beredas tillfälle att inhämta vissa kunskaper och färdigheter utöver folkskolans lärokurs utan även på grund av den allmänna insikten om nödvändigheten att i någon mån omhändertaga ifrågavarande minderåriga under den för dem ömtåliga övergångsåldern.

Det framstod vid den tiden såsom självfallet, att fortsättningsskolan ej kunde få den avsedda betydelsen såsom uppfostrande och kunskapsmeddelande ungdomsskola, om kursen sammanfördes till ett enda år. Härvid tillmättes visserligen skolans uppfostrande och karaktärsdanande verksamhet stor betydelse, men man var även övertygad om att den för fortsättningsskolan avsedda lärokursen icke kunde av lärjungarna tillfredsställande inhämtas under första året efter det de lämnat den sexåriga folkskolan, enär de vid den tiden i allmänhet sakna den erforderliga förståndsmodnaden. Med tanke härpå vidtogos också särskilda åtgärder för att förhindra att lärjungarna vid alltför tidig ålder inträdde i fortsättningsskolan och genomgingo densamma. Av icke ringa vikt ansåg man det också vara, särskilt i fråga om de yrkesbestämda fortsättningsskolorna, att lärjungarna finge genomgå fortsättningsskolkursen jämsides med deltagande i praktiska sysselsättningar i hemmet eller hos arbetsgivare. Därigenom kunde undervisningen på ett ändamålsenligt sätt anpassas efter ortens arbetsliv och lärjungarnas under de två åren fortskridande utveckling.

Erfarenheten från samhällen, där fortsättningsskolan under någon längre tid varit i verksamhet, visar, att de ledande synpunkter, enligt vilka fortsättningsskolan på sin tid beslutades, i stort sett voro riktiga. Betydelsefulla delar av det viktiga ämnet medborgarkunskap kunna icke lämpligen upptagas till behandling på ett så tidigt åldersstadium som under det första fortsättningsskolåret, och på samma sätt förhåller det sig med vissa grenar av arbetskunskapen i yrkesbestämda fortsättningsskolor. Härigenom har bestyrkts, att lärotiden, om det avsedda syftet skall vinnas, bör fördelas på minst två år.

Stundom har den uppfattningen kommit till uttryck, att fortsättningsskolan icke kunnat fylla sin uppgift att verka allmänt uppfostrande å ungdomen och att denna skolans verksamhet därför icke borde tillmätas betydelse. Säkerligen har det också inträffat, att vid en eller annan skola under någon tid sådana förhållanden varit rådande, som kunnat giva stöd åt en dylik uppfattning. Sådana missförhållanden inträffa dock i allmänhet endast under de första åren av skolans verksamhet, och nästan alltid äro de förknippade med en för orten olämplig anordning av fortsättningsskolan. Där fortsättningsskolan varit an-

ordnad på ett ändamålsenligt sätt under så lång tid, att den vunnit stabilitet, gör sig även dess uppfostrande betydelse alltmer gällande, och finge den tillfälle att under ett antal år ostört utveckla sig och växa in i allmänhetens medvetande som en bestående institution, skulle den säkerligen komma att även i detta avseende motsvara de förväntningar, som ställdes på densamma, då den beslutades år 1918.

Visserligen kan man antaga, att lärjungarna under ett sjunde folkskoleår kunna i vissa ämnen inhämta mera kunskaper än i den nuvarande på två år fördelade fortsättningsskolan med dess begränsade antal undervisningstimmar, men därav följer ingalunda, att det sjunde skolåret kan ersätta fortsättningsskolan. En sådan anordning skulle nämligen medföra, att man skulle nödgas från skolans kursplan utesluta viktiga delar av den allmänna medborgerliga kunskap, som kan meddelas i den tvååriga fortsättningsskolan, arbetskunskapen komme att förlora en stor del av sitt värde, det direkta sambandet med lärlingsskolan skulle äventyras, och slutligen komme städernas och industrisamhällenas minderåriga, som i särskilt hög grad äro utsatta för skadliga inflytelser, att lämnas utan stöd från skolan under en för dem synnerligen ömtålig period av deras liv.

I detta sammanhang vill överstyrelsen erinra om att under den utredning, som föregick beslutet om 1918 års obligatoriska fortsättningsskolor, starka röster höjdes för att lärotiden i fortsättningsskolan skulle fördelas på tre år, och folkundervisningskommittén fann detta vara av behovet påkallat särskilt i större städer, i vissa stadsliknande samhällen, i industribygder, vid större järnvägsstationer o. s. v. Ävenledes övervägdes förslag att göra skolan obligatorisk i samhällen av nu angiven typ men frivillig från skoldistriktens sida å landsbygden. I en del vid de senare årens riksdagar väckta motioner hava också vissa lättnader beträffande fortsättningskolplikten å landsbygden föreslagits. Riksdagen har dock städe avslagit dessa motioner.

Den nu framförda motionen avser städer, industribygder och andra samhällen, där skola av A-form kan inrättas. För den egentliga landsbygden kan på grund av den där förhärskande B-skolan den för A-skolan föreslagna anordningen icke gärna ifrågasättas. Då sjuåriga skolor av A-form funnos i icke så få samhällen redan före år 1918, innebär förslaget för dessa samhällens vidkommande ett fullkomligt återgående till förhållandena före tillkomsten av den obligatoriska fortsättningsskolan. Dessutom skulle det anmärkningsvärda förhållandet inträda, att städer och industrisamhällen finge möjlighet att anordna sitt skolväsen så, att skolplikten komme att omfatta sammanlagt blott sju år, medan den allestädes å den egentliga landsbygden skulle omfatta minst åtta år. Förutom beträffande de icke obetydliga olägenheter, som uppstå, om den allmänna skolplikten omfattar olika antal år i olika skoldistrikt eller i olika delar av samma skoldistrikt, kunna allvarliga anmärkningar riktas mot en skolorganisation, som föreskriver längre skolplikt för de minderåriga å landsbygden än i städer och industrisamhällen. Det torde också bliva mycket svårt att för framtiden uppehålla en sådan organisation av skolväsendet.

Som av det anförda torde framgå, har Överstyrelsen vid sitt övervägande av det i motionen framförda förslaget att för vissa skoldistrikt medgiva fortsättningsskolans fullständiga inordnande i ett sjunde skolår funnit, att fortsättningsskolan efter genomförandet av en sådan anordning icke skulle i samma utsträckning som eljest kunna fylla sin uppgift som uppfostrande och kunskapsmeddelande ungdomsskola. Därjämte har Överstyrelsen vid bedömandet av förslagets ändamålsenlighet icke kunnat bortse från, att dess förverkligande lätt kunde såsom konsekvens föranleda ett fullständigt upprivande av den 1918

beslutade och från och med innevarande år allmänt införda fortsättningsskolorganisationen och i varje fall skulle medföra ett avsevärt försvagande av den nuvarande skolorganisationen, i det att den nu gällande åttaåriga skolplikten skulle för vissa skoldistrikt avkortas till sju år.

Stockholm den 16 mars 1927.

För Skolöverstyrelsens folkskolavdelning:

N. O. Bruce.

J. Engvall.

Hjalmar Werner.